

Paper. – 2006. – No. 2. – P. 13. 9. Law and Finance / R. La Porta, F. Lope-de-Silanes, A. Shleifer et al. // The Journal of Political Economy. – 1998. – Vol. 106. – No. 6. – Pp. 1113–1155. 10. Райнерт Э. Как богатые страны стали богатыми и почему бедные страны остаются бедными / Э. Райнерт. – М.: ИД ГУ ВШЭ, 2011. – С. 131–196. 11. Amable B. The Diversity of Modern Capitalism / B. Amable. – Oxford : Oxford Press, 2003. – Pp. 154–160. 12. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер. – М.: Прогресс, 1993. – 896 с.

References: 1. Dialogue on Institutional Complementarity and Political Economy / C. Crouch, W. Streeck, R. Boyer [et al.] // Socio-Economic Review. – 2005. – No. 3. – Pp. 359–381. 2. Lipov V. Neprednamerennye posledstviya, garmoniya, komplementarnost i ekonomicheskie sistemy: "vizualizatsiya" "nevidimoy ruki" [Unpremeditated Consequences, Harmony, Complementarity and Economic Systems: "Visualization" of "Invisible Hand"] / V. Lipov // Ekonomika rozvytku. – 2010. – No. 1. – Pp. 80–83. 3. Lipov V. Institucionalnaya komplementarnost sotsialno-ekonomicheskikh sistem [Institutional Complementarity of Socioeconomic Systems] / V. Lipov. – Kh.: Izd-vo KhNU imeni V. N. Karazina, 2011. – 484 p. 4. Lipov V. Institucionalnaya komplementarnost kak faktor formirovaniya sotsialno-ekonomicheskikh sistem [Institutional Complementarity as a Factor of Forming the Socioeconomic Systems] / V. Lipov // Journal of Institutional Studies (Zhurnal institutsionalnykh issledovaniy). – 2012. – Vol. 4. – No. 1. – Pp. 25–42. 5. Buaye R. Teoriya regulyatsii / R. Buaye. – M.: RGGU, 1997. – 213 p. 6. Amable B. Institucionalnaya Komplementarnost i Diversiteta Socialnykh Sistem [Institutional Complementarity and Diversity of Social Systems of Innovation and Production] / B. Amable // WZB Discussion Paper. – FS 199–309. – Berlin : Wissenschaftszentrum Berlin, 1999. – 36 p. 7. Hall P. An Introduction to Varieties of Capitalism / P. Hall, D. Soskice // Varieties of Capitalism: The Institutional Foundations of Comparative Advantage ; P. Hall, D. Soskice (eds.). – Oxford : Oxford University Press, 2001. – Pp. 1–70. 8. Jackson G. How Many Varieties of Capitalism? Comparing the Comparative Institutional Analyses of Capitalist Diversity / G. Jackson, R. Deeg // MPIfG Discussion Paper. – 2006. – No. 2. – P. 13. 9. Law and Finance

/ R. La Porta, F. Lope-de-Silanes, A. Shleifer et al. // The Journal of Political Economy. – 1998. – Vol. 106. – No. 6. – Pp. 1113–1155. 10. Райнерт Э. Как богатые страны стали богатыми и почему бедные страны остаются бедными [How Rich Countries Became Rich, and Why Poor Countries Remain Poor] / E. Raynert. – М.: ИД ГУ ВШЭ, 2011. – Pp. 131–196. 11. Amable B. The Diversity of Modern Capitalism / B. Amable. – Oxford : Oxford Press, 2003. – Pp. 154–160. 12. Porter M. Mezhdunarodnaya konkurentsia [International Competition] / M. Porter. – М.: Progress, 1993. – 896 p.

Информация об авторе

Липов Владимир Валентинович – докт. экон. наук, профессор кафедры международной экономики и менеджмента внешнеэкономической деятельности Харьковского национального экономического университета (61166, Украина, г. Харьков, пр. Ленина, 9а, e-mail: Lipov_vl@mail.ru).

Информация про автора

Липов Володимир Валентинівич – докт. экон. наук, профессор кафедры міжнародної економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Харківського національного економічного університету (61166, Україна, м. Харків, пр. Леніна, 9а, e-mail: Lipov_vl@mail.ru).

Information about the author

V. Lytov – Doctor of Science in Economics, Professor of the Department of International Economics and International Business Management of Kharkiv National University of Economics (9a Lenin Ave., 61166, Kharkiv, Ukraine, e-mail: Lipov_vl@mail.ru).

Рецензент
докт. экон. наук,
профессор Попов А. Е.

Статья надійшла до ред.
21.06.2013 р.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СПОЖИВЧОГО РИНКУ ТА ЯКОСТІ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ

УДК 331.522.4:658.821

Шевчук О. В.

Досліджено взаємозв'язок між розвитком людського капіталу та функціонуванням внутрішнього споживчого ринку країни. Зазначено, що разом із факторами розвиненості високих технологій зростає роль забезпечення розвитку людського капіталу. Обґрунтовано, що споживчий ринок здійснює беззаперечний позитивний вплив на підвищення якості людського капіталу, що, у свою чергу, спричиняє прискорення соціально-економічного розвитку. Зроблено висновок, що високоінтелектуальний і кваліфікований людський капітал із домінуючими ментальними рисами самодіяльності та суспільної відповідальності в сучасних умовах є однією з найважливіших складових розвитку споживчого ринку.

Ключові слова: споживчий ринок, формування якості людського капіталу, задоволення потреб, ефективне функціонування ринку, послуги.

ВЗАИМОСВЯЗЬ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО РЫНКА И КАЧЕСТВА ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЕ

УДК 331.522.4:658.821

Шевчук О. В.

Исследована взаимосвязь между развитием человеческого капитала и функционированием внутреннего потребительского рынка страны. Отмечено, что вместе с факторами развития высоких технологий возрастает роль обеспечения развития человеческого капитала. Обосновано, что потребительский рынок осуществляет безоговорочное положительное влияние на повышение качества человеческого капитала, что, в свою очередь, влечет

ускорение социально-экономического развития. Сделан вывод, что высокоинтеллектуальный и квалифицированный человеческий капитал с доминирующими ментальными чертами самостоятельности и общественной ответственности в современных условиях является одной из важнейших составляющих развития потребительского рынка.

Ключевые слова: потребительский рынок, формирование качества человеческого капитала, удовлетворение потребностей, эффективное функционирование рынка, услуги.

THE INTERCONNECTION OF CONSUMER MARKET AND HUMAN CAPITAL QUALITY IN ECONOMIC SYSTEM

UDC 331.522.4:658.821

O. Shevchuk

The article examines the relationship between human resources and the operation of domestic consumer market. It has been marked out that along with the factors of the development of high technology the role of human capital development is also growing. It has been substantiated that the consumer market has an undeniable positive impact on improving the quality of human capital, which in turn causes accelerated socioeconomic development. As a result, highly intellectual and skilled human capital with the dominant mental traits of initiative and social responsibility in today's environment is a critical component of the consumer market.

Keywords: consumer market, the formation of human capital quality, need satisfaction, efficient market functioning, services.

Поняття людського капіталу інтенсивно використовується сучасною економічною наукою, яка оцінила велике значення інтелектуальної діяльності й високої ефективності вкладень у людину. На думку фахівців, застосування цього поняття дозволяє вийти на нові аналітичні обрії: воно дає нові можливості для вивчення таких важливих проблем, як розподіл доходів, місце і роль споживчого ринку в суспільному відтворенні та ін. Крім того, саме споживчий ринок здійснює позитивний вплив на формування людського капіталу і сприяє розширеному суспільному відтворенню.

Споживчий ринок забезпечує задоволення найрізноманітніших потреб людини, структура яких постійно змінюється відповідно до таких закономірностей: від речової структури споживання до переважання в ній послуг; від масового виробництва та споживання до індивідуалізації потреб та засобів їх задоволення та ін.

Значний внесок у розвиток теорії людського капіталу зробили Г. Беккер, Т. Шульц і Дж. Мінцер, Г. Боуен, Л. Туроу. Найширша характеристика людського капіталу у вітчизняній науці наведена в роботах таких відомих українських економістів, як А. Чухно, В. Базилевич, Д. Богиня, І. Радіонова, О. Грішнова.

Дискусії в економічній науці навколо людського капіталу обумовлюють постійний інтерес до цієї проблематики. Особливої актуальності набувають питання розширеного відтворення людського капіталу за умов формування економіки знань та основ постіндустріального суспільства.

Мета статті полягає в більш детальному розкритті взаємозв'язку споживчого ринку та якості людського капіталу в економічній системі.

Підхід до подолання сучасної кризи через приділення першочергової уваги саме соціальній сфері, через інвестування в людину, розвиток споживчого ринку має бути визначальним. Як відомо, саме людина з її знаннями, досвідом, ментальністю, ідейно-ціннісними мотиваціями відіграє вирішальну роль у процесі суспільного життя.

У розвинутих країнах теорія людського капіталу стала ідеологічним підґрунтям концепції соціального розвитку. Один із видатних сучасних економістів, професор економіки й соціології Чикагського університету Гері С. Беккер одержав у 1992 р. Нобелівську премію за "поширення сфери мікроекономічного аналізу на цілий ряд аспектів людського поведіння й взаємодії, включаючи неринкове поведіння" [1, с. 17]. Значний внесок у розвиток теорії людського капіталу зробили колеги Г. Беккера по Чикагському університету Т. Шульц і Дж. Мінцер, також нагороджені Нобелівською премією. Людський капітал – це наявний у кожного запас знань, навичок, мотивацій. Інвестиціями в нього є утворення, нагромадження виробничого досвіду, охорона здоров'я, географічна мобільність, пошук інформації. За Г. Беккером, у процесі прийняття рішень про вкладення коштів в освіту, учні та їхні батьки зіставляють очікувану граничну норму віддачі від таких вкладень із прибутковістю альтернативних інвестицій (відсотками за банківськими вкладами, дивідендами із цінних паперів і т. д.).

Т. Шульц розуміє під людським капіталом розвиток знань і здібностей, які людям дають "шкільна освіта, навчання на робочому місці, зміцнення здоров'я і зростаючий запас економічної інформації" [2, с. 125–126]. Він здійснив оцінку вартості робочої сили, включаючи витрати на освіту та "загублений" час людини, витрачений на навчання. Велику роль вчений відводив підвищенню рівня освіти жінок і вищій освіті молоді, вважаючи "трьома головними функціями вищої освіти" виявлення таланту, навчання й наукову роботу. "Інвестиції в людину підвищують не тільки рівень продуктивності праці, але й економічну цінність її часу", – писав дослідник [2, с. 125–126]. Т. Шульц першим став застосовувати до людського капіталу ті ж категорії, за допомогою яких класична політекономія аналізує капітал у звичайному розумінні: прибуток, умови інвестування тощо, порівнюючи в економічному сенсі людину з речовинним капіталом.

Сучасні економісти найчастіше під людським капіталом розуміють сукупність усіх продуктивних рис працівника. У визначенні Г. Боуена людський капітал "складається з набутих знань, навичок, мотивацій та енергії, якими наділені людські істоти і які можуть використовуватися протягом певного часу з метою виробництва товарів та послуг" [3, с. 362]. У трактуванні Л. Туроу людський капітал – це "продуктивні здібності, обдарування і знання" [4, с. 15]. Найширше характеристику людського капіталу у вітчизняній науці наведено в роботах таких відомих українських економістів, як А. Чухно, Д. Богиня, О. Грішнова [5, с. 103], які розглядають людський капітал крізь призму постіндустріальної економіки, через якісні характеристики працівника, що ефективно використовуються з метою зростання продуктивності праці та, відповідно, впливають на зростання доходів власника. За визначенням видатного українського дослідника В. Базилевича, людський капітал є сформованим у результаті інвестицій і накопиченим людиною певним запасом знань, умінь, навичок, здібностей, мотивацій і стан здоров'я, які доцільно та ефективно використовуються в тій чи іншій сфері суспільного виробництва [6, с. 122].

Професор І. Радіонова виокремлює низку таких положень щодо розвитку людського капіталу, а саме: по-перше, людський капітал є віддзеркаленням запасу знань, навичок, здатностей і мотивів працівників до продуктивної діяльності. По-друге, він може нагромаджуватися внаслідок інвестування в певні сфери (фундаментальна освіта, система підвищення кваліфікації, медицина, виробнича інфраструктура в тій її частині, що забезпечує рух робочої сили, інформаційна інфраструктура, завдяки якій ринкові суб'єкти орієнтуються в цінах та доходах). По-третє, мотивом інвестування в людський капітал як для уряду, так і окремих осіб слугує очікувана віддача – додатковий дохід або інші вигоди в майбутніх періодах. По-четверте, серед інших вигід нагромадження людського капіталу є такі зовнішні ефекти, як оволодіння новими знаннями в процесі діяльності, швидке його поширення в усій економіці, створення сприятливих умов для приросту знань та їх застосування [7, с. 20].

Необхідність розвитку людського капіталу посилює значущість еволюції сфери особистого споживання, яка вирішальним чином впливає на рівень життя населення. При цьому прискорене оновлення споживчого ринку стає вирішальною передумовою формування сучасної системи особистого споживання, орієнтованої на розвиток людини.

Можна зазначити, що вплив споживчого ринку на якість людського капіталу в економічній системі є взаємним і різноплановим. Базою формування людського капіталу є особистісні характеристики робочої сили: стан здоров'я, психофізіологічна стійкість, природні здібності й відповідне виховання, професійна підготовка, кваліфікаційний рівень за умов постійної, неухильної роботи над його підвищенням, креативність (творчий пошук нових рішень), належний культурний рівень [8, с. 11–12]. При цьому розвиток людського потенціалу визначається не лише як досягнутий рівень добробуту, а й як зростання людських можливостей щодо тривалості життя, здоров'я, освіти, користування економічними свободами тощо. Доцільно зосередити свою увагу на складових, які впливають на якість робочої сили, зокрема її стан здоров'я, адже саме на споживчому ринку індивід купує товари і послуги (продукти харчування, освітні, медичні, житлово-комунальні послуги тощо), які забезпечують нормальне відтворення його фізичних та інтелектуальних здібностей до праці.

Найважливішою складовою системи формування людського капіталу є інвестиції в людський капітал. Емпіричні дослідження доводять, що вкладення в людський капітал дають досить значний за обсягом, тривалий за часом і інтегральний за характером економічний та соціальний ефект. Дж. Гелбрейт зазначав: "Долар, вкладений в інтелект людини, часто приносить більший приріст національного доходу, ніж долар, вкладений у залізницю, греблі, машини й інші капітальні блага" [9, с. 135]. Грунтуючись на різних видах інвестицій у людський капітал, можна виділити різний вплив на розвиток людини різних сегментів споживчого ринку. Безумовно, центральна роль тут належить ринку освітніх послуг і, насамперед, сфері вищої освіти. Саме "...освіта стає високопродуктивною формою капітальних вкладень", підкреслював вчений [9, с. 135].

Таким чином, зростання ролі споживчого ринку в розвитку людського капіталу пов'язане, насамперед, із забезпеченням ринку якісними освітніми послугами – важливою складовою споживчого ринку [10, с. 7]. Як зазначає Т. Стоунер, "у широкому розумінні освіта являє собою накопичення індивідом інформації і практичного досвіду" [11, с. 394]. Тож зниження якості освітніх послуг, без сумніву, негативно позначається на якості людського капіталу, а відтак – і на його конкурентоспроможності та конкурентоспроможності національної економіки, що є гальмівним чинником стабільного економічного розвитку, і навпаки.

Прикладом може бути кінець 40-х років ХХ ст., коли половина кораблів у світі будувалася на англійських судноверфях, а наприкінці 60-х – уже на японських. Така швидка зміна пояснюється перевагою японської системи освіти над англійською. Серед англійських менеджерів судноверфей дуже незначний відсоток людей мають вищу освіту, тому в основному вони займають свої посади завдяки практичному досвіду. Англійські робітники взагалі мають лише мінімальну загальну професійну підготовку. Натомість у японців робоча сила добре підготовлена і кваліфікована. Тільки окремі менеджери тут не мають вищої освіти, а в більшості з них є вчені ступені з інженерної справи. Тому постає риторичне запитання: з появою нової, складнішої технології хто з них швидше міг освоїти нові конструкторські ідеї та опанувати техніку – англійський чи японський менеджер? Японці дуже швидко вийшли на передові технічні рубежі. Їх кораблі мають меншу собівартість, вищу якість. Іншим прикладом може слугувати фермерство у країнах, що розвиваються. Як встановлено в одному з досліджень, у таких країнах фермери, які мають 4 класи початкової освіти, виробляють продукції на 13 % більше, ніж ті, які не мають освіти взагалі [12, с. 144–152].

У розвинутих країнах зниження якості освітніх послуг розглядається як важлива проблема, яка потребує невідкладного вирішення. Наприклад, протягом останніх років експерти відзначають погіршення якісних параметрів освіти у США. Загалом бізнес і суспільство вбачають реальну загрозу лідерству країни в глобальній економіці. У соціальній політиці США ця проблема висувається на перший план, і для її вирішення об'єднуються зусилля влади, бізнесу та неурядових організацій. На ці цілі спрямовуються значні додаткові ресурси; у закладах освіти здійснюється суттєва перебудова методів і форм навчання за умови зміщення акцентів на якість; у різноманітності форм превалює

система неперервного навчання [13, с. 43]. Проблема якості трудових ресурсів вирішується, як відомо, й за допомогою додаткових заходів щодо залучення до складу робочої сили емігрантів, у першу чергу, високоосвічених професіоналів. Вплив такого підходу на розвиток споживчого ринку і економічне зростання є таким: з одного боку, "імпорт" у сферу національного виробництва іноземних фахівців сприятливо впливає на економічне зростання; з іншого боку, такий підхід створює дисбаланс на внутрішньому ринку освітніх послуг, бо зменшується попит на них. Тому більш доцільним вважається підвищення якості освітніх послуг у межах національної економіки.

За визначенням американського економіста, професора Принстонського університету Ф. Махлупа, освіта – це найбільша галузь сучасної індустрії знань, яка об'єднує не лише освітні заклади, а й придбання людиною знань удома, в церкві, армії [14, с. 96]. Але основними суб'єктами виробництва та надання освітньої послуги залишаються навчальні заклади і, головним чином, університети. Вони завжди відігравали провідну роль у розвитку освіти, науки і культури. Проте сьогодні їх значення істотно зростає. Університет стає дедалі важливішою установою у міру того, як технічний прогрес дедалі менше залежить від поодиноких винахідників, які діють за принципом "спроб і помилку". Його статус визначають теоретичні знання. У раннійоіндустріальну епоху технологія випереджала науку, тепер вони помінялися місцями, адже саме фундаментальні дослідження, які зазвичай зосереджені в університетах, визначають прогрес техніки і технології. Вони забезпечують підготовку висококваліфікованих спеціалістів відповідно до потреб розвитку науки і техніки [15, с. 118]. Як відзначає Т. Стоунер, більшість засновників нових компаній були випускниками Масачусетського технологічного інституту або Гарвардського університету і штати своїх компаній вони набирали з випускників цих же ВНЗ [11, с. 402].

За відповідного ділового клімату університети засновують нові промислові галузі й навіть цілі комплекси, такі, як Кремнієва долина – найбільший у світі центр виробництва електроніки. Навіть новостворений університет у Брефорді уже створив навколо себе низку невеликих підприємств із виробництва новітнього наукового устаткування, компаній із виробництва комп'ютерних програм, консультативних та видавничих фірм.

Сучасна освіта має готувати людей, які можуть ефективно діяти і жити в глобалізованому середовищі, людей інноваційного типу мислення й культури, готових до інноваційного типу діяльності. Людина ХХІ ст. – це людина, що постійно навчається, для якої здобуття знань стає суттєвою рисою життя. Вона повинна самостійно оволодівати новими формами інформації, навчатися, вибирати в себе все краще, що є у світі. У другій половині ХХ ст. (з 1950 до 1999 рр.) в усіх розвинених країнах значно збільшилась середня кількість років навчання дорослого населення, в тому числі в Італії – з 5,5 до 13,3 – 13,5, в Японії – з 9 – 9,2 до 15,9 – 16,1, у Франції – з 9,4 – 9,8 до 17 – 17,2 і в США – з 11,3 до 19,6 – 20. При цьому перевага США за кількістю років навчання порівняно з групою провідних західноєвропейських країн і Японією зросла більш ніж удвічі (приблизно з 2,1 до 4,3 років) [16, с. 64].

Крім того, в сучасних умовах професійні знання мають тенденцію до швидкого старіння і знецінення. Якщо раніше вищої освіти було достатньо для 20 – 25 років практичної діяльності, то зараз оптимальний строк її ефективності складає 5 – 7 років, а в галузях, що визначають науково-технічний прогрес, – 2 – 3 роки. Отже, слід враховувати особливості швидкого старіння знань протягом життя одного покоління і необхідності їх постійного відновлення під час безперервної освіти протягом усього життя. Навчання протягом трудового життя є необхідним елементом прогресу суспільства та створення багатства нації.

Масова швидка комп'ютеризація економіки і суспільства в цілому продемонструвала важливість розвитку сучасного інформаційного сегменту споживчого ринку. Розвиток Інтернету та інформаційних технологій, їх широке використання в домогосподарствах сформували та істотно розширюють відповідний сегмент споживчого ринку. Поширення й використання знань стали невід'ємною складовою людського життя, а не тільки виробничого процесу; поширення знань та інформації передбачає наявність певних споживчих товарів (комп'ютерної техніки, програмного забезпечення тощо) та споживчих послуг (навчання, ремонт, обслуговування комп'ютерної техніки та ін.).

Значний вплив на розвиток людського капіталу здійснює ще одна складова споживчого ринку – ринок туристичних послуг. У туризмі з урахуванням його видового розмаїття відображається весь спектр споживчої діяльності населення. Тому туризм стає

сферою, де найактивніше поширюються зразки престижного споживання, а в кінцевому підсумку відбувається поширення зразків престижного споживання. Чим освіченішою є людина, тим більше вона цінує вільний час і відпочинок. Рівень освіти мотивує купівлю послуг, які містять компоненти пізнання і навчання. Подорожуючи, людина збагачує свої знання в галузі історії, етнографії, культури, господарства різних країн і народів, що позитивно відображається на її мисленні, підвищує творчий потенціал і продуктивність праці.

Важливим чинником нормального життя і успішної діяльності людини є житлово-комунальні послуги. Вони визначають реалізацію права людини на відпочинок, ступінь відновлення її життєвих сил, а отже, спроможність ефективно працювати [15, с. 210]. У зв'язку із цим виникає необхідність у створенні умов для ефективного функціонування ринку житлово-комунальних послуг, що передбачає, передусім, надання якісних послуг за прийнятною ціною.

Крім того, стан здоров'я людини як одна зі складових людського капіталу залежить не тільки від спадковості, стану навколишнього природного середовища її перебування, але й значною мірою від того, як вона харчується, які предмети її оточують, яку воду вона споживає, як розподіляє свій час між роботою та відпочинком та ін. На споживчому ринку реалізується величезний асортимент продуктів, у тому числі й життєво важливих, які задовольняють потреби людини в харчуванні і забезпечують її фізіологічні потреби та функціонування організму.

Таким чином, на формування людського капіталу та підвищення його якості позитивний вплив здійснює споживчий ринок. Людський капітал формується на основі ефективного функціонування споживчого ринку. Концепція людського капіталу поєднує вирішення питань виробництва і обміну товарів та послуг з вирішенням питань формування та використання здібностей і можливостей людей.

У зв'язку із цим виникають два основні завдання, які потребують розв'язання в будь-якій економічній системі. Це, по-перше, насиченість споживчого ринку товарами відповідно до зростаючих потреб; по-друге – забезпечення продовольчого ринку якісною та екологічно чистою продукцією.

Література: 1. Капелюшников Р. И. Экономический подход Гэри Беккера к человеческому поведению / Р. И. Капелюшников // США: экономика, политика, идеология. – 1993. – № 11. – С. 17. 2. Schultz T. W. Investment in Human Capital / T. W. Schultz. – N. Y.: Free Press, 1971. – xii + 272 p. 3. Bowen H. R. Investment in Learning / H. R. Bowen. – San Francisco: Jossey-Bass, 1978. – 423 p. 4. Thurow L. C. Investment in Human Capital / L. C. Thurow. – Belmont, Calif.: Wadsworth, 1970. – 516 p. 5. Боги́ня Д. П. Основи економіки праці: навч. посіб. [для студентів екон. спец.] / Д. П. Боги́ня, О. А. Грiшнова. – 3-тє вид., стер. – К.: Знання-Прес, 2002. – 312, [1] с.: іл., табл. – (Вища освіта XXI століття). 6. Економічна теорія: Політекономія: підручник / В. Д. Базилевич, В. М. Попов, К. С. Базилевич та ін.; за ред. В. Д. Базилевича. – 7-ме вид., стер. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.: іл., табл. 7. Радіонова І. Ф. Економічне зростання за участю людського капіталу / І. Ф. Радіонова // Економіка України. – 2009. – № 1. – С. 19–31. 8. Анікин Б. А. Ауторсорсинг: создание высокоэффективных и конкурентоспособных организаций: учеб. пособ. для студентов вузов / под ред. Б. А. Аникина. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 185, [1] с.: ил., табл. – (Высшее образование. Гос. ун-т упр.). 9. Гелбрейт Д. Экономические теории и цели общества / Д. Гелбрейт; под ред. акад. Н. Н. Иноземцева. – М.: Прогресс, 1979. – 406 с. 10. Сучасна економічна освіта: Україна і Болонський процес / В. Д. Базилевич, Р. В. Пікус, Т. М. Литвиненко та ін.; за ред. В. Д. Базилевича; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Екон. фак. Наук.-метод. коміс. М-ва освіти і науки України з економіки та упр. класичних ун-тів. – К.: Знання, 2006. – 326 с.: табл. 11. Стоунер Т. Информационное богатство: профиль постиндустриальной экономики. [Текст] / Т. Стоунер // Новая технократическая волна на Западе. – 1986. – С. 394–413. 12. Михеев Д. Потребности и потребление в постсоциалистической экономике / Д. Михеев // Общество и экономика. – 2004. – № 4. – С. 144–153. 13. Демидова Л. Сфера услуг: изменение динамики производительности / Л. Демидова // Мировая экономика и международные отношения. – 2006. – № 12. – С. 40–52. 14. Махлуп Ф. Производство и распространение знаний в США. – М.: Прогресс, – 1966. – 462 с. 15. Чухно А. А. Твори: у 3-х т. Т. 2. Інформаційна постіндустріальна економіка: теорія і практика / А. А. Чухно. – К.: НАН України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Наук.-дослід. фін. ін-т при М-ві фін. України, 2006. – 512 с. 16. Мельяцев В. А. Восток и Запад во втором тысячелетии: экономика, история и современность / В. А. Мельяцев. – М.: Изд. Московского университета,

1996. – 303 с. 17. Носань Н. С. Економіка знань: сутність, перспективи і розвиток в Україні / Н. С. Носань // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 5 (119). – С. 12–20. 18. Ильченко С. В. Информатизация транспорта в обществе знаний / С. В. Ильченко // Актуальные проблемы экономики. – 2012. – № 8 (134). – С. 18–23. 19. Стрижак О. О. Теорія людського капіталу: формування наукової концепції / О. О. Стрижак // Економіка розвитку. – 2012. – № 1(61). – С. 24–31.

References: 1. Kapelyushnikov R. I. Ekonomicheskii podkhod Geri Bekkera k chelovecheskomu povedeniyu / R. I. Kapelyushnikov // SSHA: ekonomika, politika, ideologiya. – 1993. – No. 11. – P. 17. 2. Schultz T. W. Investment in Human Capital / T. W. Schultz. – N. Y.: Free Press, 1971. – xii + 272 p. 3. Bowen H. R. Investment in Learning / H. R. Bowen. – San Francisco: Jossey-Bass, 1978. – 423 p. 4. Thurow L. C. Investment in Human Capital / L. C. Thurow. – Belmont, Calif.: Wadsworth, 1970. – 516 p. 5. Bohynia D. P. Osnovy ekonomiky pratsi: navch. posib. [dlya studentiv ekon. spets.] / D. P. Bohynia, O. A. Hrishnova. – 3-tie vyd., ster. – K.: Znannia-Pris, 2002. – 312, [1] p.: il., tabl. – (Vyshcha osvita XX stolittia). 6. Ekonomichna teoriia: Politekonomiia: pidruchnyk / V. D. Bazylevych, V. M. Popov, K. S. Bazylevych et al.; za red. V. D. Bazylevycha. – 7-me vyd., ster. – K.: Znannia-Pris, 2008. – 719 p.: il., tabl. 7. Radionova I. F. Ekonomichne zrostantnia za uchastiu liudskoho kapitalu / I. F. Radionova // Ekonomika Ukrainy. – 2009. – No. 1. – P. 19–31. 8. Anikin B. A. Outsorsing: sozdanie vysokoeffektivnykh i konkurentosposobnykh organizatsiy: ucheb. posob. dlya studentov vuzov / pod red. B. A. Anikina. – M.: INFRA-M, 2003. – 185, [1] p.: il., tabl. – (Vysshie obrazovanie. Gos. un-t upr.). 9. Gelbrejt D. Ekonomicheskie teorii i iseli obshchestva / D. Gelbrejt; pod red. akad. N. N. Inozemtseva. – M.: Progress, 1979. – 406 p. 10. Suchasna ekonomichna osvita: Ukraina i Bolonskyi protses / V. D. Bazylevych, R. V. Pikus, T. M. Lytvynenko et al.; za red. V. D. Bazylevycha; Kyiv. nats un-t im. T. Shevchenka. Ekon. fak. Nauk.-metod. komis. M-va osvity i nauky Ukrainy z ekonomiky ta upr. klasychnykh un-tyv. – K.: Znannia, 2006. – 326 p.: tabl. 11. Stouner T. Informatsionnoe bogatstvo: profil postindustrialnoy ekonomiki [Tekst] / T. Stouner // Novaya tekhnokraticeskaya volna na Zapade. – 1986. – Pp. 394–413. 12. Mikheev D. Potrebnosti i potreblenie v postsotsialisticheskoy ekonomike / D. Mikheev // Obshchestvo i ekonomika. – 2004. – No. 4. – Pp. 144–153. 13. Demidova L. Sfera uslug: izmenenie dinamiki proizvoditelnosti / L. Demidova // Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya. – 2006. – No. 12. – Pp. 40–52. 14. Makhlyup F. Proizvodstvo i rasprostraneniye znaniy v SSHA. – M.: Progress, 1966. – 462 p. 15. Chukhno A. A. Tvory: u 3-kh t. T. 2. Informatsiina postindustrialna ekonomika: teoriia i praktika / A. A. Chukhno. – K.: NAN Ukrainy, Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. Nauk.-doslid. fin. in-t pry M-vi fin. Ukrainy, 2006. – 512 p. 16. Melyantsev V. A. Vostok i Zapad vo vtorom tysyacheletii: ekonomika, istoriya i sovremennost / V. A. Melyantsev. – M.: Izd. Moskovskogo universiteta, 1996. – 303 p. 17. Nosan N. S. Ekonomika znan: sutnist, perspektivy i rozvytok v Ukraini / N. S. Nosan // Aktualni problemy ekonomiky. – 2011. – No. 5 (119). – Pp. 12–20. 18. Ilchenko S. V. Informatizatsiya transporta v obshchestve znaniy / S. V. Ilchenko // Aktualni problemy ekonomiky. – 2012. – No. 8 (134). – Pp. 18–23. 19. Stryzhak O. O. Teoriia liudskoho kapitalu: formuvannya naukovoi konceptsiy / O. O. Stryzhak // Ekonomika rozvytku. – 2012. – No. 1(61). – Pp. 24–31.

Інформація про автора

Шевчук Оксана Васильівна – канд. екон. наук, асистент кафедри економічної теорії та конкурентної політики Київського національного торговельно-економічного університету (02156, Україна, м. Київ, вул. Киото, 19, e-mail: ol.Shevchuk@ukr.net).

Інформація об авторе

Шевчук Оксана Васильівна – канд. екон. наук, асистент кафедри економічної теорії та конкурентної політики Київського національного торговельно-економічного університету (02156, Україна, г. Киев, ул. Киото, 19, e-mail: ol.Shevchuk@ukr.net).

Information about the author

O. Shevchuk – Ph.D. in Economics, assistant lecturer of the Department of Economic Theory and Competition Policy of Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kyoto St., 02156, Kyiv, Ukraine, e-mail: ol.Shevchuk@ukr.net).

Рецензент
докт. екон. наук,
професор Попов О. Є.

Стаття надійшла до ред.
08.04.2013 р.